

O ČITANJU I PISANJU

(Alberto Mangel: *Pakujem svoju biblioteku [Elegija i deset digresija]*, prevela s engleskog Darja Pačevski i Haruki Murakami: *Pisac kao profesija*, prevela s japanskog Divna Glumac, Geopoetika, Beograd, 2019)

U razmaku od nekoliko meseci, izdavačko preduzeće „Geopoetika“ je u svojoj ediciji „Pisac o piscu“ ove godine publikovalo dve esejističko-publicističke knjige. Prva objavljena je knjiga argentinskog bibliofila i jednog od Borhesovih čitača, Alberta Mangela (1948), *Pakujem svoju biblioteku [Elegija i deset digresija]*, a druga, knjiga svetski poznatog japanskog pisca i kandidata za Nobelovu nagradu, Harukija Murakamija (1949), *Pisac kao profesija*. Obe knjige, u najosnovnijim tačkama, na sebi svojstvene načine govore u ime knjige i književnosti, promovišući kulturu čitanja i spisateljsku posvećenost.

Pasionirani čitalac i sakupljač retkih knjiga, Alberto Mangel, u svojoj novoj knjizi, *Pakujem svoju biblioteku*, kroz epizodu iz ličnog života kazuje priču o knjigama, spremajući se da, usled neizrečenih razloga, u leto 2015. godine zauvek napusti svoj dugogodišnji seoski dom u Francuskoj sa bibliotekom koja broji preko trideset pet hiljada naslova. Evo-cirajući naslovom Benjaminov esej „Raspakivam svoju biblioteku“,¹ Mangel kontemplira nad knjigama poslaganim na policama i onim što tavlje pohranjene po kutijama, govori o mogućim kriterijumima organizovanja biblioteke, redu i neredu, muci i zadovoljstvu pakovanja i raspakivanja, strategijama čitanja i pamćenja, o važnosti pročitanih, ali i onih nepročitanih knjiga. Govorom o ulozi biblioteka u ljudskoj civilizaciji, privatnoj i javnoj, materijalnoj i virtualnoj, njihovom nastanku i nestanku, u sebi svojstvenim digresijama bogatim citatnim referencama, opisima, mikronarativima, biografskim beleškama, anegdotama pisaca i o piscima, u deset lirskih osvrti i njihovim dopunskim tekstovima, Mangel pravi upečatljive analogije putujući lako i skokovito privatnom i opštom istorijom. Kretanjem kroz uspomene i iskustvo čitanja, autor se priseća mesta knjige na intimnoj mapi i vlastitom oblikovanju, kao i u drevnom i savremenom društvu, duhovnom i čitalačkom horizontu različitih doba, jezika i kultura.

Bilo da govori o tehnološkom razdoblju i opadanju popularnosti knjige, književnoj kreaciji, melanholiji i stvaralačkom impulsu, o osveti i ozlojeđenosti, Borhesu, rečima i semantici, o prirodi književnog sna i sna iz stvarnog života, stvaralačkoj imaginaciji ili rečnicima, Mangel istupa eruditno, akribično, elokventno, jezgrovito i sadržajno, poseže za poređenjima i primerima koji svoje uporište imaju u lektiri i istoriji. Neizbežno sentimentalna, ali bez patosa pred osećajem gubitka još jedne biblioteke i još jedne selidbe, u svakom kraju koji nalikuje poslednjem poglavlju jedne knjige, Alberto Mangel, zapravo, vidi samo priliku

¹ Vidi: Valter Benjamin, *Slike koje misle. Misloposi*, preveo s nemačkog Jovica Aćin, Bukefal, Beograd, 2016.

za novi početak nekog novog toma u sopstvenom životu. Vitalan pred raznovrsnim izazovima vezanim za pisanu reč, Mangelova privrženost knjizi i bibliotekama ne poznaje zasićenost, ponajpre zbog toga što su biblioteke za njega oduvek bile „prostor utehe i smirenja“. Opčinjen borhesovskom lavirintskom logikom, kakofonim rasporedom knjiga po policama koje unutar zidova njegovog doma neprekidno rastu i uvećavaju se, on se ne libi da svoju petodecenijsku strast i bezuslovnu zaljubljenost ispolji, negujući iluziju o snazi telepatske komunikacije i čitateljsku zabluđu o prosvetljeničkim svojstvima knjige da odredi čovekovu sudbinu. Uvek i iznova nalazi zadovoljstvo da se izgubi među pretrpanim policama, hrli plesnivim hrbatima sa naslovima čije ustrojstvo ne poznaje hijerarhiju, sugerišući da se ljubav prema knjigama, poput bilo koje druge ljubavi, mora steći.

Pakujem svoju biblioteku Alberta Mangela u najkraćim crtama predstavlja knjigu o knjigama i vodič zaljubljenika u knjige, nemi dijalog i fusnotu na njihovim marginama, svedočanstvo višedecenijskog čitalačkog i sakupljačkog rada jednog nesuđenog bibliotekara. Rame uz rame sa *Časovima čitanja* Aleksandra Genisa (Geopoetika, 2015), ovo nepretenciozno štivo odlična je preporuka svim knjigoljupcima koji dele pasiju prema štampanim tekstovima, kao i bibliofilima svih generacija koji veruju u iskupljujuću moć reči. Nenametljivim stilom rafinirane ironije i osećajem za tanana pripovedačka nijansiranja, Alberto Mangel podstiče da se otkrivanjem nivoa značenja u tekstovima učimo preciznom imenovanju stvari koje naseljavaju ono što nazivamo stvarnošću, a koja nas u relacijama sa ličnim iskustvom posredovanim dragocenom veštinom čitanja čine prisutnijima u životu.

*

Pisac kao profesija Harukija Murakamija predstavlja zbirku tekstova na temu pojedinačne ličnosti pisca, njegovog odnosa prema tridesetpetogodišnjem književnom stvaralaštvu, pristupima, okolnostima, dnevnoj rutini, navikama i „svom ličnom sistemu“ koji je izgradio tokom perioda spisateljskog rada. Knjigu upotpunjuje *Pogovor* gde autor objašnjava kako i zbog čega je došao na ideju da na jednom mestu okupi i publikuje autobiografske tekstove duboko povezane sa njegovom profesionalnom vokacijom i svim onim bitnim što ga je do tog opredeljenja dovelo. Kako Murakami navodi, polovina, dakle, šest od dvanaest tekstova, raspoređenih u jednak broj poglavlja uvrštenih u knjigu, prvobitno je objavljeno u novopokrenutom književnom časopisu *Monkey*, dok je drugih šest imalo svoju premijeru tek u knjizi („1. Da li su pisci tolerantni ljudi?“, „2. Kako sam postao pisac“, „3. O književnim nagradama“, „4. O originalnosti“, „5. I, šta da napišem?“, „6. Pisati roman – uzeti vreme za saveznika“, „7. U svakom smislu lični i fizički rad“, „8. O školi“, „9. Kakve likove uvesti?“, „10. Za koga pišem?“, „11. Odlazim u svet: nove granice“, „12. Tamo gde je priča: sećanja na profesora Hajaoa Kavaia“). Poglavlja u knjizi tematski su determinisana i ne iziskuju linearno čitanje, niti su podređena ili vođena nekakvom kompozicionom logikom, izuzev tekstova među kojima postoji čvršća povezanost i na koje se autor referiše, odnosno ona koja se međusobno dozivaju ili odjekuju posredstvom prethodno razrađivanog motiva ili teme.

Uprkos činjenici da je reč o delu prevedenom sa japanskog, stil i jezik Murakamijevih autobiografskih tekstova vrlo su jednostavni i jasni, uglavnom ispisani u formi obraćanja i prijemčivi običnom čitatelju/čitateljki bez obzira na starosnu dob i književnoteorijsku kompetenciju, mada u većini slučajeva prozirni toliko da igraju na granici plauzibilnog i banalnog, ogoljeni pred pokušajem interpretacije ili tumačenja. Stiče se utisak da zbog obilja trivija položenih u njihov sadržaj, raspisanosti, digresivnih pasaža, reminiscencija i suvišnih detalja, prepričavanja, ponavljanja, poštapalica, floskula, svakim sledećim opštim mestom ili frazom tekstovi postaju dodatno zagušeni, bliži prigodnom tekstu feljtona ili blogu nego eseju, na koji, rekli bismo, Murakami vrlo ambiciozno pretenduje. Pored toga, Murakamijevi tekstovi neretko su kontradiktorni. Dok s jedne strane odišu naivnom fasciniranošću, očuđenjem i narcisoidnim afektima, s druge strane pokazuju svoju nepouzdanost, najpre zbog autorovog često nejasnog sećanja pri pokušaju evociranja određenih epizoda iz života i profesije ili izbegavanju da se iskaže jasno artikulisan stav, a iz straha da će biti pogrešno protumačen, prisutno je padanje u patos pravdanja i izvinjavanja. Na osnovu tona kojim se obraća, Murakami se izdaje za navodno skromnog, podatnog, gotovo pokornog prema čitalačkoj javnosti i ravnodušnog prema književnim priznanjima (čitaj tržištu), dok istovremeno ispoljava taštinu, pa i oholost, pre svega kada govori o (književnoj) kritici i komentatorima svog dela, a skepsu, kada je reč o urednicima, vrednujući prevashodno vlastite svetonazore, uz povremeno citatno ili anegdotsko pozivanje na (zapadne) književne autoritete na kojima je odrastao, književno se razvijao i do čijeg mišljenja očigledno drži (na primer, Rejmond Karver).

Bez dublje refleksije o savremenom svetu, promišljanju odgovornosti i poziciji pisca u odnosu na kapital i potrošačke izazove sadašnjice, ali ne i lišeni svesti o recepciji u Americi i Evropi, nasuprot Japanu, Murakamijevi tekstovi ostaju u ravni neiskorišćenog potencijala. Oni malobrojni dragoceni segmenti tekstova čine mesta koja se dotiču politike književnosti i mehanizama za proizvodnju i razumevanja književnog uspeha na Zapadu: posredstvom mreže agenata, pravnih zastupnika, izdavačkih kuća, marketinga i lanaca distribucije, praćenja tendencija i literarne klime koje dovode do većeg stepena recepcije i popularnosti, odnosno kriterijuma koji mogu da budu ponuđeni za analizu procedure priznavanja ili nepriznavanja socijalnog značaja određene književne strategije, i, najzad, tržišta kao krajnjeg arbitra (na primer u, „11. Odlazim u svet: nove granice“). *Pisac kao profesija* pokazuje profil Murakamijeve sramežljive spisateljske ličnosti sklonjen od očiju javnosti, koji ovim putem dopušta uvid u radionicu i dinamiku književnog stvaralaštva ovog introvertnog egocentrika i jednog od najpopularnijih svetskih pisaca današnjice. Međutim, ne treba gubiti iz vida da svaki pokušaj govora o sopstvenom delu kroz rekonstruisanje stvaralačkog procesa ili preskriptivnim metodama u pisanju kao obrascu za kreativno inhibirane podrazumeva mistifikaciju i neku vrstu (auto)mitologizacije, artifičijelan narativ sa ehom u *Filozofiji kompozicije*. Premda su Murakamijevi tekstovi daleko od filozofskog diskursa, nije zgoreg da pobrojana Murakamijeva objašnjenja sažmemo u opis koji je Alberto Mangel na jednom mestu u svojoj maločas pominjanoj knjizi ponudio upravo čuvenom Poovom objašnjenju – „logično, vešto izloženo, i potpuno neuverljivo“.

Prvobitno, izvorno, objavljena 2015. godine, knjiga *Pisac kao profesija* Harukija Murakamija evidentan je tržišni potez. Kao takvo, ovo štivo može naći materijalnu satisfakciju u ispunjenoj isplativosti ukoliko aura njegove pretpostavljene umetničke vrednosti ide na račun perverznog oka njegove brojne čitalačke publike (ali ne i bez osnove za neka buduća i veća stremljenja – kao materijal za kinematografski izazov). Za tumače i proučavaoce književnosti, *Pisac kao profesija* u aksiološkom opsegu zauzeće mesto izvan književno relevantnog, gotovo u rangu knjige *O čemu govorim kad govorim o trčanju* (Geopoetika, 2017), negde na periferiji Murakamijevog bogatog pripovednog i romanesknog opusa.